

В. БУРДЯК (Чернівці)

Міжнародний науковий конгрес “Українська історична наука на порозі XXI століття”

16—18 травня 2000 р. в Чернівецькому державному університеті проходив ювілейний Міжнародний науковий конгрес Українського історичного товариства “Українська історична наука на порозі XXI століття”.

На конгрес до Чернівців прибули відомі вчені з України, США, Канади, Польщі, Франції, Австралії, Литви, Німеччини, Словаччини. Темою їх досліджень і дискусій на пленарних засіданнях, 8 секціях, “круглих столах” була українська історична наука, її досягнення, проблеми й перспективи. В рамках конгресу провели конференцію Українського історичного товариства та збори Світової дорадчої ради УІТ.

Організаторами конгресу виступили: Чернівецький державний університет ім. Ю. Федьковича, Українське історичне товариство (США, Україна, Канада, Європа), Інститут історії України НАН України, Світова наукова рада при Світовому конгресі українців. Крім організаторів, у великій роботі по підготовці конгресу взяли участь співорганізатори — Міжнародна асоціація українців, Історична секція Української Вільної академії наук у США, Асоціація українських професорів у США, Українська Вільна академія наук у Канаді, Інститут українознавства НАН України ім. І. Крип'якевича, Інститут української археографії та джерелознавства НАН України ім. М. Грушевського, Польська асоціація українців (Варшава), Наукове товариство ім. Т. Шевченка (Львів), Наукове товариство ім. Т. Шевченка в Канаді, Наукове товариство ім. Т. Шевченка в Європі, Наукове товариство ім. Т. Шевченка в Польщі, Фондація ім. О. Ольжича.

Конгрес відкрив ректор Чернівецького державного університету ім. Ю. Федьковича, професор С. Костишин. Він підкреслив актуальність розвитку української історичної науки та необхідність максимально об'єктивної оцінки складних і неоднозначних подій у житті українського суспільства. Конгрес привітали голова Чернівецької обласної державної адміністрації Т. Бауер, голова Українського історичного товариства і Наукової ради при СКУ професор Л. Винар (Кент, США), від Світового конгресу українців — професор В. Верига (Торонто, Канада), ректор Вищої педагогічної школи В. Бонусяк (Ряшів, Польща), Надзвичайний і Повноважний Посол Німеччини в Україні доктор Е. Гайкен.

У перший день відбулося чотири пленарних засідання, на яких виступили провідні вчені з України та діаспори. Щоб у читачів склалося певне уявлення про науковий потенціал конгресу, подамо тематику виступів доповідачів пленарних засідань: С. Костишин (Чернівці) — “Визначний центр освіти і науки (До 125-річчя Чернівецького університету)”; Л. Винар (Кент, США) — “Українське історичне товариство: минуле, сучасне і май-

бутнє (3 нагоди 35-ліття заснування)”; *Я. Ісасвич* (Львів) — “Українська історична наука сьогодні: здобутки і невирішені проблеми”; *М. Бауер* (Чернівці) — “Стан та перспективи розвитку історичної освіти в національній школі”; *Ю. Макар* (Чернівці) — “Наукові історичні дослідження в Чернівецькому університеті”; *В. Верига* (Торонто, Канада) — “Визвольна боротьба українців у Другій світовій війні у бібліографії української діаспори”; *О. Домбровський* (Нью-Йорк, США) — “До питання схеми ранньої історії України”; *В. Ричка* (Київ) — “Українська медієвістика: сучасний стан та перспективи досліджень”; *Л. Зашкільняк* (Львів) — “Україна і Польща у ХХ столітті: між конфронтацією і союзом”; *А. Єсталь* (Ряшів, Польща) — “Польсько-українські стосунки в контексті сучасних стереотипів”; *О. Дьомін* (Одеса) — “Історія міжнародних відносин раннього нового часу в сучасній українській історіографії” та ін.

Роботу секції “Українське історичне товариство: від минулого до майбутнього” (керівники — професори Л. Винар, Ю. Макар, В. Хмарський) розпочав вступним словом Л. Винар. Доктор іст. наук, професор Ю. Макар у доповіді “Поширення діяльності УІТ в Україні” звернув увагу на те, що серед українських вчених у діаспорі ще з середини 50-х рр. йшли розмови про необхідність об’єднатися і здійснювати разом науково-пошукову роботу. Визнаним ініціатором об’єднавчого процесу став тоді ще молодий дослідник Л. Винар, уродженець Львова, якого доля закинула до США, де він мав нагоду познайомитися і співпрацювати з такими широко відомими вченими, як О. Оглоблин, Н. Полонська-Василенко та ін. Л. Винар та його однодумці започаткували в 1963 р. видання наукового часопису “Український Історик”, а згодом утворили Ініціативну групу, котра підготувала “Комунікат” — програму майбутнього УІТ. Ю. Макар висловив сподівання, що проведення в Чернівцях Міжнародного наукового конгресу сприятиме розширенню й поглибленню українських наукових історичних досліджень.

Досить великий інтерес і жваве обговорення викликали також доповіді *Л. Сакади* (Київ) — “Феномен “Українського історика”, *С. Гаврилюк* (Луцьк) — “Створення й організаційні засади діяльності осередку УІТ у Волинському університеті”, *В. Хмарського* (Одеса) — “Утворення і перспективи діяльності одеського осередку УІТ”, *О. Добржанського* (Чернівці) — “Досвід роботи УІТ в Чернівецькому університеті”, *О. Макара* (Едмонтон, Канада) — “Українська діаспора: методологічні зауваги до вивчення”, *В. Масненка* (Черкаси) — “Розвиток національної свідомості українців ХХ ст.: новітня вітчизняна історіографія проблеми”, *Т. Балабушевич* (Київ) — “Європейський контекст історії України”, *Ю. Джуравця* (Вінніпег, Канада) — “Українське шкільництво в Канаді: ретроспективний погляд”, *Ю. Мицика* (Київ) — “Щоденник Януша Радзівілла як унікальне джерело до історії Національно-визвольної війни українців середини ХVII ст.”, *С. Фрунчак* (Чернівці) — “Світовий конгрес українців: основні віхи суспільно-політичної діяльності” та ін.

У рамках цієї секції діяла ще підсекція “Грушевськознавство” (керівники — Л. Винар, І. Гирич, Г. Бурлака). Про виникнення нової дисципліни — грушевськознавства розповів Л. Винар. Цікаві доповіді виголосили *І. Гирич* (Київ) — “Перспективи джерельних видань грушевськознавства”, *О. Будзинський* (Київ) — “Роль М. Грушевського у становленні української освіти”, *Н. Непорожня* (Вільнюс) — “Литовсько-білоруський аспект національної ідеї М. Грушевського”, *Г. Бурлака* (Київ) — “Ранні літературні твори М. Грушевського: становлення особистості”, *М. Кучеренко* (Київ) — “Слідами Грушевських. Лісники”, *Д. Мельников* (Вінниця) — “М. Грушевський про виховання молоді історією”. У ході обговорення доповідей були

висловлені пропозиції щодо розробки планів публікації наукової спадщини видатного українського історика М. С. Грушевського та джерел грушевськознавства (епістолярної спадщини, щоденників, споминів, публіцистичних, літературних та інших праць вченого), підготовку яких здійснює УІТ і наукові установи в Україні та за її межами.

Актуальні питання історіографії та джерелознавства розглядали учасники засідань секції “Актуальні проблеми сучасної української історичної науки”, підсекції “Питання української історії (з давніх часів до сьогодення)” під керівництвом професорів В. Ботушанського, О. Сича, В. Задорожного, Р. Віталія. Підсекція працювала у досить численному складі. Тут заслухали 21 доповідь науковців Києва, Чернівців, Львова, Кам’янець-Подільського, Івано-Франківська, Ужгорода, а також зарубіжних гостей з Кракова, Пряшева (Польща), Вільнюса (Литва). Значний інтерес викликала тема чернівецького професора О. Сича про хронологічні межі історії нового часу. Навколо неї зав’язалася цікава дискусія, вносилися пропозиції організувати з цих питань науковий семінар чи конференцію.

На засіданнях підсекції “Актуальні питання історіографії та джерелознавства” (керівники — професор О. Добржанський та доктор іст. наук М. Литвин, Львів) порушувалися питання української історіографії історії Буковини (О. Добржанський), досліджень воєнної історії України ХХ ст. (М. Литвин), тоталітарного минулого в сучасній українській історіографії (О. Рубльов, Київ), урбаністичних студій в українській історіографії кінця ХІХ—ХХ ст. (О. Карліна, Луцьк), регіональної історії південної України ХVІІІ—ХІХ ст. (А. Бойко, Запоріжжя), переселенської акції українців із Закерзоння (В. Бадяк, Львів), історіософії та історіографії радянського екоциду в Україні (С. Васюта, Тернопіль). Велику увагу привернули доповіді, присвячені питанням методології (Ю. Присяжнюк, Черкаси) та методики (А. Атаманенко, Острог), роботи з джерелами в українській історіографії, теоретико-методологічним підходам до вивчення стану історичної науки в Україні кінця ХІХ — на початку ХХ ст. (А. Коцур, Чернівці).

На засіданнях секції “Друга світова війна і Україна” (керівники — професори В. Верига, В. Бонусяк, П. Брицький) заслухали 15 доповідей. Особливий інтерес викликали доповіді доцента Одеського університету В. Щетнікова — “Румунська окупаційна зона “Трансністрія” та проблеми її вивчення”, доцента Волинського університету О. Гаврилюка — “Політика радянізації в західному регіоні України наприкінці Другої світової війни”, професора В. Вериги (Торонто, Канада) — “Політичні підстави сформування дивізії “Галичина” в 1943 р.”, доцента Харківського університету А. Мелякова — “Депортація цивільного населення Східної України до Німеччини у роки Другої світової війни: класифікація джерел”, доцента Львівського університету Р. Сироти — “Українське питання в політиці Великобританії в роки Другої світової війни”, професора В. Бонусяка (Ряшів, Польща) — “Ставлення поляків та українців до радянських і німецьких окупантів на теренах Західної України (1939 р.)”, професора Є. Орлоф (Ряшів, Польща) — “Політика німецьких окупантів щодо українців генерал-губернаторства і рейхскомісаріату “Україна”. Учасники секції активно обговорили доповіді і висловили ряд пропозицій. Зокрема, представники Одеського університету запропонували створити на базі історичного факультету ЧДУ Координаційний центр університетів України для проведення в майбутньому наукових конференцій і симпозіумів.

На засіданнях секції “2000-ліття християнства і Україна” заслухали ряд доповідей, які зробили І. Винокур (Кам’янець-Подільський), В. Балух та Б. Боднарюк (Чернівці), Б. Білецький та В. Карпо (Чернівці), А. Нямцу

(Чернівці), *Г. Купріянович* (Люблін, Польща), *І. Галагіда* (Гданськ, Польща), *Л. Галуха* (Рівне), *Л. Тимошенко* (Дрогобич), *А. Василяускене* (Вільнюс, Литва), *Н. Подаляк* (Київ), *В. Антофійчук* (Чернівці) та ін. Слушні зауваження, висловлені учасниками секції, були враховані при підбитті підсумків конгресу.

Учасники секції “Політика і політична думка в Україні: історія і сьогодення” зосередили увагу на важливих питаннях політичного життя України та інших країн, методології та методів його дослідження. Великий інтерес викликали доповіді *Л. Нестеренко* (Запоріжжя) — “Ретроспективний аналіз раннього абсолютизму в Європі у контексті сучасних досліджень проблем державотворення”, *А. Круглашова* (Чернівці) — “Творячи минуле: образ М. Драгоманова в українській історіографії та політичній літературі”, *А. Поспелова* (Одеса) — “Сучасна українська історіографія до проблем локальних конфліктів 1970 — початку 1990 рр.”, *В. Бурдяк* (Чернівці) — “Особливості розвитку болгарської політичної культури”, *С. Гелєя* (Львів) — “Консервативна політична думка щодо вирішення українського питання в Польській державі (міжвоєнний період)”, *Н. Ротар* (Чернівці) — “Національна освіта в системі політичних цінностей в Україні (1917—1921 рр.)”, *О. Васюти* (Тернопіль) — “Історія виникнення та діяльності зеленого руху в Україні (середина 80-х — 90-ті рр.)”, *Т. Кияка* (Київ) — “Українська демократія на зламі тисячоліть. Ретроспектива, стан, перспективи”, *Т. Марусик* (Чернівці) — “До питання щодо визначення поняття “інтелігенція”, *С. Федуняка* (Чернівці) — “Демократизація українського суспільства у контексті глобальних процесів”, *Є. Юрійчук* (Чернівці) — “Легітимація політичної влади в Україні 1917—1922 рр.”, *І. Мельничука* (Чернівці) — “Сучасні методики дослідження українсько-російських відносин”, *Н. Стрельчук* (Чернівці) — “Зовнішня політика України в Південно-Східній Європі в контексті Косовської кризи”, *Н. Бабич* (Чернівці) — “Історія і політологія в історії української літературної мови”, *Л. Тупчієнка* (Київ) — “До питання про уроки політичної історії України доби незалежності”, *І. Буркута* (Чернівці) — “Етнополітичні конфлікти сучасності: спроби регулювання та профілактики”, *В. Макара* (Чернівці) — “Сучасна імміграційна політика канадських властей: досягнення та проблеми” тощо. Обговорення, дискусії і цілий ряд пропозицій показали, наскільки істориків хвилює сучасний стан політики України, потреба формування громадянського суспільства, його світогляду, орієнтованого на демократичні засади.

Цікавими результатами досліджень поділилися з учасниками конгресу доповідачі секції “Українсько-польські стосунки в добу пізнього середньовіччя та нового часу” (керівники — доктор іст. наук А. Андрусевич, канд. іст. наук О. Сухий, доктор іст. наук Г. Стронський, канд. філос. наук В. Струтинський). Тут розглянули теми: “Сучасна польська історіографія про польсько-українські відносини у минулому (Г. Стронський, Тернопіль), “Галичина між Сходом і Заходом: політичні та соціально-культурні аспекти співпраці поляків і українців у 1848—1905 рр.” (А. Андрусевич, Ряшів, Польща), “Українсько-польські наукові зв’язки другої половини XIX ст. і Юзеф Антоній Ролле” (С. Баженова, Кам’янець-Подільський), “Польсько-українське протистояння в Галичині на початку XX ст. (на прикладі переслідувань січового руху)” (М. Гуйванюк, Чернівці), “До питання про поширення національно-визвольних ідей серед поляків Правобережної України на початку XX ст.” (О. Поліщук, Хмельницький), “Буковинська Полонія у XIX — на початку XX ст.: в персоналіях” (А. Горук, Чернівці), “Право на повстання: проблема соціально-станової легітимації козацьких війн кінця XVI — першої половини XVII ст. в Речі Поспо-

литій” (А. Федорук, Чернівці), “До питання про українські перспективи за Варшавською угодою 1920 р.” (Л. Шваб, Луцьк), “Тадеуш Чацький — реформатор освіти на Волині” (Л. Кравчук, Кременець).

На секції “Археологія, етнологія та допоміжні історичні дисципліни” тематику заслуханих і обговорених доповідей згрупували за такою проблематикою: 1. Походження українців та їх давня історія. Доповідачі — Ю. Болтрик (Київ), Г. Кожолянко (Чернівці), О. Трачук (Київ), А. Чабан (Черкаси), М. Сиволап (Черкаси). 2. Археологія України (доповідачі — Ю. Панченко (Київ), П. Пеняк (Ужгород), Ю. Мисько (Чернівці). 3. Матеріальна і духовна культура українців та інших народів терену України (доповідачі — Н. Хамайло (Чернігів), С. Юсов (Київ), Н. Зінич (Київ)).

Під час конгресу Українського історичного товариства відбулося засідання круглого столу “Оглоблініана”. У 1999 р. світова наукова громадськість відзначила 100-ліття з дня народження Олександра Оглоблина, видатного українського історика другої половини ХХ ст., який був першим головою, а згодом — почесним головою Українського історичного товариства, одним з найближчих співробітників журналу “Український історик”, першим головою Історичної секції УВАН у США та президентом і почесним президентом Академії, почесним членом НТШ, Інституту українознавства Гарвардського університету, почесним доктором УВУ й інших академічних установ.

На останньому пленарному засіданні учасники конгресу, відзначивши активну, плідну роботу всіх секцій та підсекцій, підбили підсумки його роботи і прийняли ряд важливих документів, зокрема “Резолюцію Міжнародного наукового конгресу “Українська історична наука на порозі ХХІ ст.””, “Звернення до Президента України пана Леоніда Кучми”, “Звернення до уряду Литовської Республіки”.

Закриваючи роботу конгресу, професор Ю. Макар підкреслив, що подібного, настільки представницького наукового форуму істориків у Чернівецькому університеті ще не було. “За роки розвитку самостійної незалежної Української держави, — наголосив він, — докорінно змінилися завдання Українського історичного товариства. Можна з радістю стверджувати, що наука більше не поділяється на вітчизняну і діаспорну, а переростає в єдину українську історичну науку, якою їй і належить бути”.